

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr



KİTAP İNCELEMESİ

***Serhat KAYMAS, Avrupa Birliği'ni
Türkiye'den Okumak Kültür Kimlik ve Medya***

Öznur AKCALI*

* Yüksek Lisans Öğrencisi, ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ODTÜ

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Avrupa Birliği'ni Türkiye'den Okumak: Kùltür, Kimlik ve Medya

Serhat KAYMAS

İmaj Yayınevi, Ankara, 2014, 288 Sayfa.

Hazırlayan: Öznur AKCALI*

Başlangıcı çok eskilere dayandırılabilir olan Türkiye-AB ilişkilerinde hukuki ve siyasi entegrasyon süreçlerinin yanı sıra, toplumsal entegrasyon süreci üzerine incelemeler yapılmaktadır. İlişkilerin algılar üzerinden okunması, algıların nasıl oluştuğu ve nelerden etkilendiği toplumsal boyutu anlama bakımından önem taşımaktadır. Bu anlamda, Dr. Serhat Kaymas'ın algıları kùltür, kimlik ve medya bakımından ele alan çalışması, hukuki ve siyasi ilişkiler kadar üzerine yazıp çizilmeyen toplumsal ilişkileri açıklaması yönüyle kayda değer bir çalışmadır.

Akademik referanslarla yazılmış olan kitap, başta AB ile ilgilenen akademisyenler, uzmanlar ve öğrenciler olmak üzere herkesin anlayabileceği bir dille kaleme alınmıştır.

Nisan 2014'te yayınlanan kitap, üç bölümden oluşmaktadır: "Türkiye Aynasında Avrupa Birliği'ne Bakmak", "Bireysel Kimlikler ve Farklılıklar Üzerinden Avrupa Birliğini Okumak" ve "Türkiye'de Medya Söylemleri ve Avrupa Algısı". Ayrıca bu bölümlerden sonra gelen "Genel Değerlendirme ve Sonuç" kısmı da kitabın başından beri ele alınan tartışmaları ve argümanları görmek bakımından yararlıdır.

Giriş bölümünde kitap boyunca cevap aranan sorular, araştırmanın yöntemi ve araştırma grupları hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde açıklandığı şekliyle, Avrupa'da bulunma ve Avrupa'ya ilgisi bakımından sınıflandırılan üç farklı odak grup ve altı farklı ana akım medya grubu üzerinden yürütölen araştırma, Türk toplumunun gündelik pratiklerinden ve medyadaki yansımalarından hareketle Batı ve AB algısını anlama ve ulusal kimliklerden, çok uluslu "hegemonya" projesinin kimlik politikalarını tartışma amacını taşımaktadır.

İçerisinde çok sayıda alt başlığı barındıran kitabın ilk bölümünde, Türkiye'nin modernleşme ya da Batılılaşma sürecinin içerisinde hem Batı'ya tepki hem de Batılılaşmanın gerekliliği gibi iki çelişkili motivasyonu barındırdığı açıklanmıştır. Ayrıca, bir süreklilik gösterse de AB'ye duyulan kamuoyu ilgisinin siyasal süreçlerden önemli ölçüde etkilendiği ortaya konmuştur. Kimlik ve aidiyetin nasıl tanımlandığı üzerine akademik tartışmaların aktarıldığı bölümde Dr. Kaymas önce ulusal kimliklerin kapitalizmle ilişkilendirerek oluşumunu ve bunun çok uluslu bir yapıya ne ölçüde aktarılabildiğini çeşitli verilerle

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ODTÜ, Ankara. Araştırma Asistanı, USAK AB Araştırmaları Merkezi, Ankara. E-posta: oznurakcali@gmail.com.

tartışmıştır. Kültürel kimliklerle yurttaşlığın iç içe geçmesinin AB'nin kimlik inşa pratiklerine ortak değerler oluşturularak yansıdığına açıklandığı bölümde Türkiye'nin de çelişkili düşünceleri olsa bu pratikleri uygulamaya çalışarak bu kimliğe eklenme süreci de ele alınmıştır.

Kitabın ikinci bölümünde AB üye ülkelerinin ve Türkiye'nin AB'ye bakış açıları Eurobarometer anketleri aracılığı ile analiz edilmiştir. Anketler sadece üyelik ve aidiyet üzerine değil, AB'ye hangi konularda yetki devri ve bunun sınırlarını da içermektedir. Ulus aşırı hegemonya olarak tanımlanan AB projesi, küresel sermayenin ihtiyaçlarına cevap veren bir yapılanma olarak değerlendirilmiş; yurttaşlık ve kimlik tanımlamaların ulus aşan bir hal alması da kapitalist formasyon değişimine bağlanmıştır.

Kitaptaki önemli tespitlerden biri de, Türkiye'deki siyasi partilerin AB söz konusu olduğunda kendi siyasal kimliklerinin dışına çıkabilmesidir. D. Serhat Kaymas bunu AB ilişkileri söz konusu olduğunda Cumhuriyet Halk Partisi'nin sosyal demokrat kimliğinin yerini milliyetçi ve muhafazakar bir kimliğin almasıyla örneklendirir.

Dr. Kaymas, ortak bir kamusal alan oluşturulması için atılan adımların medya boyutunu incelemiş ve önemli beklentilerin bulunduğu bu alandaki girişimleri (Euronews gibi) anlamlı bulmuştur. Bunların dışında Türk medyasında AB'nin ele alınışı ve Türkiye'nin üyelik müzakerelerinin Avrupa basınında yer alma sıklığı ve tarzı da kitapta incelenen konular arasındadır.

Kitabın en uzun ve orijinal kısmı olan üçüncü bölümde medyadaki haberler ve araştırma gruplarının AB'ye ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar üzerinden Türkiye'deki AB algısı okunmaya çalışılmıştır. Medya kısmında özellikle Türkiye-AB ilişkileri ilişkilerindeki önemli dönemlerde (örneğin Türkiye'nin adaylık başvurusunun kabul edildiği Helsinki Zirvesi) altı farklı yayın grubu ele alınmıştır. Bunlar Doğan, Çukurova, Türkuaz, Samanyolu medya grupları ile Cumhuriyet Gazetesini kapsamaktadır. Çalışmada haberlerinin yanı sıra, köşe yazıları da incelenmiş, gazeteler içerisindeki AB ile ilgili bölümlere bakılmış ve haber temaları içerisinde AB'nin ne kadar yer kapladığı tespit edilmiştir. Dr. Kaymas'ın Türkiye'deki bu medya grupları üzerindeki incelemeleri sonucu ortaya attığı "yapısal yanlılık" iddiası gazetelerden alınan örneklerle açıklanmıştır. Kitabın iddiasına göre köşe yazarlarının söylemlerinde de hem Batıcı, hem kendi içine oryantalist bakan, hem Batı'yı eleştiren parçalı bir yapı bulunmaktadır.

Odak grup çalışması Türkiye'deki AB algısını ölçmede kullandığı bir yöntem olarak kitapta bulunmaktadır. Dr. Serhat Kaymas üç odak grup üzerinde Türkiye'deki AB algısını ölçmeye çalışmıştır: AB ülkeleri ile bir şekilde bağı bulunmuş olan "Özel Deneyim Grubu" (örneğin AB ülkelerinde çalışan ya da emekli olmuş kişiler), AB ile çeşitli programlar aracılığı ile bir şekilde özel bir ilgisi olmuş "Özel İlgi Grubu", (örneğin Erasmus programına katılmış öğrenciler) ve AB ile herhangi bir teması olmamış "Diğer Kategorisi" (AB ülkelerinde bulunmamış, dolayısıyla AB hakkında deneyimleriyle değil ancak medya ve çevresi aracılığıyla bilgi edinen kişiler). Çalışmada odak grupların hem olumlu hem de olumsuz görüşlerine yer verilmiştir.

Araştırmada medya kanalı her iki tarafı (Türkiye ve AB) kapsarken, odak gruplar sadece Türkiye'nin AB algısını ölçmeye yönelik seçilmiştir. Bu tercih kitabın amacı ve iddiasıyla uyumlu olsa da medya konusunda karşılaştırmalı bir perspektif sunulması odak grup çalışmasında da karşılaştırmalı bir analiz beklentisini beraberinde getirmiştir.

Odak çalışmasındaki bir diğer önemli nokta, araştırma sorularına verilen yanıtların yüzdellik ifadesinin yanı sıra verilen cevaplardan alıntılarının yapılmasıdır. Böylelikle yalnızca sayılar ve sayılar için yazarın yaptığı yorum değil, grupların genel kanılarını yansıtan ifadeler de okuyucuya sunulmuştur. Bu da nasıl bir algı oluştuğunu daha anlaşılır hale getirmiştir.

Dr. Kaymas'ın tespitlerine göre odak grup çalışmasının çıkarımları arasında Batı karşıtı eleştirilerle birlikte, AB ülkelerinde devlet-vatandaş ilişkilerinin Türkiye'dekinden farklı ve daha olumlu değerlendirilmesi gibi çarpıcı noktalar vardır. Ayrıca Türkiye'nin üyeliğinin AB için nüfus miktarı, kültürel ve dinsel farklılıklardan dolayı sorun AB açısından sorun oluşturduğu da bulgular arasındadır.

Bunlarla birlikte, kitapta bazı teknik sorunlar bulunmaktadır. Örneğin, Eurobarometer anketleri, istatistikler ve odak grup çalışmasının sonuçları grafiklerle okura sunulmuştur, ayrıca bu grafiklerin (ve tabloların) listesinin kitabın başında sunulması okura kolaylık sağlamıştır; ancak grafiklerin renkli olmaması ve bazı grafiklerde bulunan dizgi hataları onları anlaşılabilir kılmıştır. Kitabın sonraki baskılarında en azından renkli olmadığında anlaşılacak olan grafiklerin renklendirilmesi yararlı olacaktır.

Bir diğer sorun, yabancı literatürden alınan terimlerin Türkçe karşılıklarının kimi zaman anlaşılır olmamasıdır. Örneğin, We2 Commercium ve We2 Communio ifadelerinin ikisi de Biz2 Evreni şeklinde Türkçe'ye aktarılmıştır. Bu sorun parantez içinde terimlerin orijinaleri verilerek giderilmeye çalışılsa da sonraki baskılarında anlaşılabilirlik açısından uygun karşılıklar bulunması gerekebilir.

Zaman zaman uzaklaşan ya da yakınlaşan, ancak hiç kopmayan AB-Türkiye ilişkilerinin toplumsal pratiklere ve medyaya nasıl yansıdığına ele alındığı kitap, özellikle de toplumsal algıya ve buna etki eden medyaya yönelik çalışmaların yetersizliği de düşünöldüğünde önemli bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Eurobarometer araştırmalarının yanı sıra yazarın özgün araştırmaların da yer alması, bunların yorumlanması ve teorik temellerle açıklanması kitabı okunmaya değer kılmaktadır.